

Владимир ЦВЕТКОВСКИ

ЗА ЗНАЧЕЊЕТО НА АНГЛИСКИТЕ ЗАЕМКИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

За англиските заемки во македонскиот јазик веќе е пишувано, но проблемот на изделувањето на нивната семантичка вредност со која тие влегуваат во македонската јазичка средина не бил доволно расветлен.¹⁾

Познато е дека лексемите на еден јазик имаат повеќе значења и може да се рече дека полисемијата на зборовите во јазиците е универзална појава. Англискиот јазик посебно се истакнува со многу-значност на својата лексика.

Во статијата се обидовме да укажеме на начинот по кој доаѓа до рестрикција на полисемијата на англиските лексеми што влегле во македонската јазичка средина во светлината на новите поставки во *семантичката теорија* изложени во делата на Кац/Фодор (Katz/Fodor) и Вајнрајх (Weinreich).

Англиските лексеми во својот изворен *речнички рејсџар* се маркирани *граматички*, со што тие се одредуваат кон морфолошките категории зависно од нивната функција во *речението*; и *семантички* со што се интерпретираат значењата што една лексичка единица ги има.

Во процесот на лингвистичкото позајмување, кога еден англиски збор за првпат се воведува во македонскиот јазик, тој не се внесува со комплетниот регистар на значењата што го има во изворниот речнички регистар, ами, најчесто, е носител само на едно значење. Таков

---

¹⁾ О. Јашар—Настева, „Интернационалната лексика во современиот македонски јазик“, *Литературен збор* XIII, бр. 3, стр. 10—17, Скопје, 1966.

В. Цветковски, „Англиски заемки во македонскиот јазик“, *Македонски јазик* XVII, стр. 149—157, Скопје 1966.

В. Силјаноски, „За фонолошката адаптација на англиските зборови во македонскиот јазик“, *Македонски јазик* XVIII, стр. 149—160, Скопје 1967.

е случајот со англиската заемка *ринг* која во речничкиот регистар на македонскиот јазик е маркирана само со еден *граматички маркер* и само со еден *семантички маркер*:

РИНГ → Именка → а) четвртеста ограда за бокс-меч

Слична е содржината на повеќето англиски заемки, особено на оние од поново време кои сè уште не се внесени во *Речникот на македонскиот јазик*, како на пример; *ајлајнер*, *гус лонг џлеј*, *јермиш*, *самши* и др.

Со текот на времето, честопати, контактот со странската култура се проширува и на други области од животот. Еден англиски збор кој еднаш бил веќе позајмен може да е носител на значење и во друг контекст на англиската култура и во такви случаи се презема и тоа негово значење и на тој начин се проширува бројот на семантичките маркери на позајмениот збор во речничкиот регистар на јазикот позајмувач, во нашиот случај македонскиот јазик. По таков пат еден туѓ збор станува многузначен. За илустрација на полисемијата на една заемка во македонскиот јазик ќе ја земеме лексемата *сервис* која, иако е од француско потекло, некои од семантичките маркери ги добила во англиската култура.

СЕРВИС — Именка

- 1. Служба за различни услуги (сервис за перење облека, автосервис и сл).
- 2. Гарнитура, прибор за јадење, чај, кафе и сл.
- 3. Во спортот (тенис, пинг-понг, одбојка и др. — почетен удар)²⁾

Многу често во англискиот речнички регистар лексемите се маркирани со повеќе граматички и семантички маркери. Кога една англиска лексема станува заемка во македонскиот јазик, во почетната фаза на адаптацијата таа е носител само на еден граматички и еден семантички маркер.

Англиската лексема *show* во својот изворен речнички вход е маркирана со следните граматички и семантички маркери:

SHOW³⁾

- Noun
  - 1. Showing.
  - 2. Spectacle, entertainment, exhibition, pageant, display.
  - 3. Outward appearance, parade.
  - 4. Concern, undertaking organization.
  - 5. Opportunity of acting, defending oneself.
- V(erb)
  - 1. Let be visible, disclose, reveal.
  - 2. Be visible or noticeable.

²⁾ Речник на македонскиот јазик, Скопје 1966.

³⁾ The Shorter Oxford English Dictionary, Third Edition, Oxford, reprinted 1952.

Оваа заемка во македонската јазичка средина се среќава од поново време, па според тоа не е ни внесена во *Речникот на македонскиот јазик*.

Од нејзината функција во македонскиот јазик може да се констатира дека таа засега оперира само со граматичкиот маркер N(oun) — именка. Во англискиот јазик таа ги има следните граматички маркери:

$\left[\begin{array}{l} \text{SHOW} \\ + \text{Noun} \\ + \text{Count} \\ + \text{Animate} \end{array} \right]$	$\left[\begin{array}{l} \text{SHOW} \\ + \text{Verb} \\ + \text{Intr} \\ + \text{Trans} \end{array} \right]$
--	---

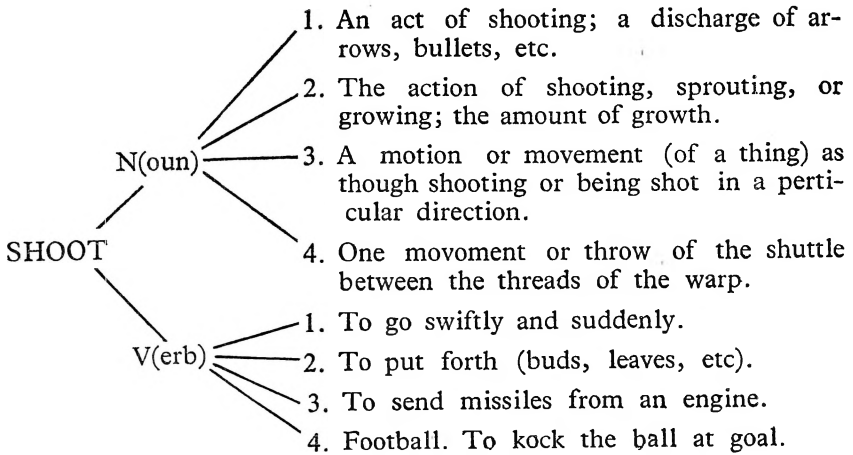
Од ова се гледа дека англиската лексема show е именка која разликува број и претставува поим за нешто неживо. Ова е битно во англискиот јазик за определување родот на именките, зашто по правило родот е природен, па според тоа само имињата што прават разлика во полот, т.е. имињата на живите суштества се маркираат со категоријата род од машки, односно од женски род, додека сите имиња на предмети и сл. се вбројуваат како (минус) — Animate, т.е. (минус) — Живо и се маркираат со категоријата род, среден род.

Од досегашната употреба на заемката *шоу* во македонскиот јазик се гледа дека таа е внесена кај нас само со еден семантички маркер и тоа со семантичкиот маркер бр. 2 од англискиот речнички вход, а нејзини граматички маркери во македонскиот речнички регистар би биле:

$\left[\begin{array}{l} \text{ШОУ} \\ + \text{Именка} \\ - \text{Број} \\ + \text{Род (машки)} \end{array} \right]$
--

Спомнавме дека може да дојде до зголемување на бројот на семантичките маркери на една заемка и тоа станува, главно, во границите на еден граматички маркер со кој заемката е обележана во својот изворен речнички регистар. Меѓутоа, можат да се јават и такви случаи кога со проширувањето на значењето на еден туѓ збор се зголемува и бројот на граматичките маркери, како што се случило со англиската заемка *шут* во македонскиот јазик.

Англиската лексема shoot во англискиот речнички регистар е маркирана со следните граматички и семантички маркери:

Во македонскиот јазик таа влегла со следните граматички и семантички маркери:

ШУТ /И(менка) → 1. спорт. (удар со нога на топка).
 \Г(лагол) → 1. шутира, спорт. (удри, удира со нога топка).

При преземањето на граматичкиот маркер V(erb) т.е. Г(лагол) потребно беше да се изврши морфолошка адаптација и да ѝ се додаде глаголскиот суфикс {-ира.}.

За да може значењето на една заемка да се интерпретира колку е можно поблизу до нејзиното изворно значење, потребно е да се појде од нејзините семантички маркери со кои е извршено интралингвално толкување во изворниот речнички регистар на лексемата.⁴⁾

Потоа се врши интерлингвално толкување на заемката, при што англиските вербални симболи се предаваат со македонски и се предава со оној семантички маркер кој е носител на значењето во определен контекст на културата во чија средина се формирало одноското значење на дадената англиска лексема.

Приличен број англиски заемки по својот морфолошки состав во англискиот изворен речнички регистар се сложенки, чие значење може да биде или збир на коренските морфеме од кои се состои сложенката или пак за носител на значењето на сложенката се јавува вториот елемент — *гейтерминашумош*, додека првиот елемент врши функција на

⁴⁾ Терминот е земен од Р. Јакобсон и подразбира преведување на вербалните симболи на еден јазик со други вербални симболи од истиот јазик: (Види библиографија).

квалификатор, кој на извесен начин го специфицира значењето на основниот дел на сложенката и затоа се наречува *гейтерминант*.

Кога станува збор за толкувањето на семантичката вредност на англиски заемки — сложенки, треба да се поаѓа од семантичкиот маркер со кој е интерпретирано новото породено значење на англиската сложенка.

Англиската заемка *викенд* во англискиот јазик е сложенка и се состои од две коренски морфеме: *week* + *end*. Секоја од нив е маркирана со одделни семантички маркери. Уште во англискиот јазик извршено е сожимање на полисемијата на обете лексеми така што тие се сведени на моносеми и дури тогаш е образувана англиската сложенка *weekend*. Според семантичкиот маркер со кој се интерпретира значењето на оваа сложенка во англискиот јазик таа означува *крај на седмицата, односно дел од саботата и неделата како и дел од ъонедельникот ако станува збор за „долі викенд“*. Оваа интерпретација ја дава *Оксфордскиот речник*.

Треба да се има наум дека конвенциите во културата се менуваат. Денес во многу европски земји, па и кај нас, по воведувањето на петдневна работна недела викендот почнува од петокот и трае саботата и неделата, но тој период определен за одмор и рекреација и натаму се наречува *викенд*.

Овде немавме намера да дадеме исцрпен преглед на значењата на сите англиски заемки што станале составен дел на лексичкиот фонд на македонскиот јазик, туку, пред сè, да укажеме на семантичкиот аспект при лингвистичките позајмувања што ќе послужи како насока при определување на семантичката вредност на англиските лексички заемки во македонскиот јазик, чиј број од ден на ден сè повеќе се зголемува.

Vladimir CVETKOVSKI

ON THE SEMANTICS OF ENGLISH LOAN-WORDS IN MACEDONIAN

S u m m a r y

The problem of linguistic borrowing in Macedonian has been discussed lately in some linguistic journals edited in Skopje, but the semantic aspect of loan-words has not been dealt with.

In this paper on the examples of English loan-words, an attempt has been made to elicit the semantic paths of the loans in Macedonian. Illu-

strations have been given of the various grammatical and semantic markers in the English dictionary entry, as well as, the grammatical and semantic markers an English loan receives in the Macedonian dictionary entry.

The phenomenon of how the polisemie of an English lexical item is reduced to monosememe has also been discussed.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Katz, J. J. i J. A. Fodor. 1963. „The Structure of a Semantic Theory“, *Language*, 39. 170—210.
2. Weinreich, U. 1966. „Exploration in Semantic Theory“ vo Th. Sebeok, *Current Trends in Linguistics*, 3. 395—477, Mouton, The Hague.
3. Jakobson, R. 1971. „On Linguistic Aspect of Translation“ vo *Selected Writings*, 2, 260—266, Mouton, The Hague.